

Asutawa Kogu

3. istungjärk. **Protokoll nr. 110 (13).**

1920. a.

Asutawa Kogu koosolek 27. weebruaril
1920. a. kell 5 p. l. Toompea lossi
Walges saalis.

Kokku on tulnud 97 Asutawa Kogu liiget.

Walitsuse lauas: peaminister **J. Tõnisson**, siseminister **A. Birk**, teedeminister **E. Säkk**, haridusminister **K. Treffner**.

P ä e w a k o r d:

1. Määrus sunduslikkude metsatööde kohta — II lugemisel.
2. Asutawa Kogu nime peale antavate palwete läbiwaatamise komisjoni ettepanek karistuse vähendamise kohta Tõnis Hansu p. Eichfeldt'ile.
3. Ajutine määrus Wabariigi Walitsuse wolituste kohta — II lugemisel.
4. Seadus piirituse ja wiina müügi kohta — seadusandliku komisjoni ettepanek.
5. Alkohooliste ainete valmistamise, müügi ja tarwitamise seadus — seadusandliku komisjoni ettepanek.
6. Awalikude algkoolide seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **J. Seljamaa**, pärast esimees **A. Rei**.

Sekretääri kohal sekretäär **H. Martna**.
Koosolek algab kell 5.25 min.

Juhataja **J. Seljamaa**: Awan Asutawa Kogu koosoleku.

A. Rei (sd.): Teen ettepaneku teine punkt paigutada esimesele kohale.

Juhataja **J. Seljamaa**: Aruandjat ei ole tulnud, sellepärast jääb 1. päewakorra-punkt praegu ära.

1. Määrus sunduslikkude metsatööde kohta — II lugemisel. Seadusandliku komisjoni aruandja **K. Wirma** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega määruse pealkiri ja §§ 1—6.

Määrus sunduslikkude metsatööde kohta.

§ 1. Hädatarwiliku hulga kütte- ja wäljaweomaterjaali valmistamiseks on Wabariigi Walitsus õigustatud 1920. aasta jooksul kunni 15.000 meest metsatöödele kutsuma.

T ä h e n d u s. Metsatööde hulka arwatakse ka surwised turbalõike ja õlikiwi-kaewamise tööd.

§ 2. Sunduslikkudele metsatöödele kutsutakse mehed kõigist linnadest ja maakondadest ühtlastel alustel.

§ 3. Sunduslikkudele metsatöödele kutsutakse tööwõimulised mehed 18—50 aastani. Esimeses järjekorras kutsutakse tööle need, kellel kindel kutsetöö puudub. Töökutsest wõib wabastada mehi, kes oma terve tööjuga oma ehk wõoras majapidamises põllutöö, käsitöö, tööstuse ja kaubanduse alal tegewad on, kes riigi ehk omawalitsuse teenistuses seisawad, haritud erikutset tegelikult täidawad, nagu arstid, adwokaadid, inseneerid j. t.

§ 4. Metsatööde kohustus ulatab kunni 2 kunni ehk wastawa töö hulgani.

§ 5. Sunduslikul metsatöölolijatele antakse rahwawäelase moon warustuswalitsuse hinnaga. Tasumaksmine sünnib tükitöö süsteemi järele, kohaliku metsa ja maapiinna tingimusi silmas pidades, küttekeskkomitee poolt kokkuleppel riigitööde kaitsekommissariga määratud hindade järele.

§ 6. Sunduslikkude metsatööde kohustus käib meeste kohta Eesti wabariigi piirides, riigi kodakondsuse peale waatamata.

A r u a n d j a **K. Wirma** (loeb): § 7. Sundusliku metsatöö kutse täitmata jätmise eest karistatakse süüdlasi administratiiv korras aresti ehk wangistusega kunni 1 aastani ehk rahatrahwiga kunni 100.000 margani, misjuures aresti ehk wangistust ja rahatrahwi koos wõib määrata ja süüdlasi sunniteel metsatööle saata.

Lähemad määrused karistamise kohta annab Wabariigi Walitsus.

J. Temant (maal.) Mina isiklikult seisan selle poolt, et kõik karistamised

peawad sündima kohtute kaudu. Praegusel korral otsustab asja tegelikult kohalik politseikordnik maal või linnas, see, kes protokollid kokku seab, mille põhjal karistus määratakse. Minu ettepanek on: 1) et need asjad käiksid rahukohtute alla, ja 2) et karistust rahatrahwiga tuleb vähendada kunni 10.000 margani. Silmas pidades seda, et rahatrahwi ja wangistust korraga võib määrata, arwan mina, et sellest karistuse määrast küllalt oleks, et inimesi tööle sundida.

Peaminister J. Tõnisson: Muidugi oleks kõige parem, kui trahwimist võiks kohtu hooleks anda. See annab aga kohtutele väga palju tööd ja meie peame uusi kohtunikke ametisse panema; neid on praegu aga võimatu saada, sest puuduvad isikud. Teiselt poolt on jälle raske oodata ja loota, et siis ka inimesed tõesti tööd tegema lähewad, iseäranis need, kellel võimalus on kauemat aega protsessida. Need toowad tõendusid ja tunnistusi ette, mille läbikaalumine niipalju aega võtab, et selle inimese töötgemine rohkem nagu mõttekujutuseks jääb. See oleks ju ometi paha, sest meie tahame ju seda silmas pidada, et töötegemisele inimesi õhutada tuleks töö edendamise pärast. Sellepärast arwab walitsus, et karistused ikkagi administratiivsed peawad olema.

J. Temant (maal.): Nagu näha, lähew Wabariigi Walitsus sellelt seisukohalt wälja, et võimalikult ruttu talitada. Kohutumõistmise peahuwi ei seisa aga selles, et ruttu, waid et õiglaselt otsustada. Walitsuse seisukohalt waadates arwatakse see wist hädaohtlik olewat, kui inimesed oma ilmsüütuse tõenduseks tunnistusi woiwad muretseda. Ma arwan, et sarnane seisukoht õige ei ole. Õige inimene ei tohi iialgi karistatud saada. Seda on võimalik kätte saada ainult selle läbi, kui kaebelusel võimalik on selleks tõendusid ette tuua, et ta süüta. Pealegi lähewad praegustes rahukohtuasutustes asjad ka õige ruttu, igatahes ei sugugi aeglasmalt, kui nad administratiiv teel läbi wõetud woiwad saada. Kui administratiivsel teel asja wähegi läbi uurida tahetakse, lähew ka hulk aega ära, kunni politseiesitaja või mõni muu ametnik kõik materjaali kokku on korjanud ja läbi waadanud. Mis aga peasi on, see on see asjaolu, et administratiivsel teel otsustamise juures on kergelt võimalik kuritarwitus: ei ole seda kontrolli korjatud ma-

terjaali üle, mis kohtuarutamine annab. Igatahes, keegi kodanik ei wõi siis enam julge olla, et temale mitte ilma põhjusega karistust ei määrata, kui walitsuse korras asi saab otsustatud, kas süüdlane oled, või mitte. Sellepärast arwame meie, et administratiivset teed siin tarwitada küllalt otstarbekohane pole. Huwitaw on igatahes näha, kui suured praeguse seaduseelnõu eitawad küljed elus saawad olema, kui see seaduseks saab. Kellelgi ei ole uudis, wähemalt mitte minul, kui tegelikul juristil, et praegusel ajal administratiivsel teel tehtud otsused on õnnetus meie riiklikus elus. Nende otsuste tõttu sünnib meil palju ülekohtu. Ametnikud, kes administratiivses korras asju uuriwad, on alamad wõimud, selle tõttu igakord mitte väga edenenu inimesed. See on pärandus, mida meie Nikolai ajast oleme saanud. Selle tõttu sünnib siis ka meil, et inimestel, keda salakaubawedamises tahetakse süüdistada, ta õues hobune ära wõetakse. Igakord seda ülekohtu tõeks ja heaks teha ei ole kahjuks võimalik, iseäranis seal, kus õigusteadlik abi kergesti kättesaadaw pole. Meie teame, et sarnast ülekohtu sünnib iseäranis tihti maa sees, keskkohast kaugemal asuwate kodanikkudega, kelle seadus ja kohus sagedasti kohalikust kordnikust ära ripub ja tema wõimus seisab. Seda ei wõi meie lubada. Kohus aga toimetab asja awalikult ja õiglaselt. Politseil on ka võimalik seal süüdistada. Kohtuliku arutamise juures võib walitsus isegi oma iseäralikke esitajaid süüdistajaks nimetada, kui ta politseiga ei lepi, kuid teiselt poolt on süüdistatawal võimalus kõiki neid tõendusid ette tuua, mis tema kasuks räägiwad. Ma usun, et see riiklikust seisukohast igatahes kõige kasulikum peaks olema, kui meie isegi sõjawäljalt ärajooksnud inimesi kohtu kätte anname, kus ometi riigikaitse hurwid seda nõuawad, et ruttu peab otsustatama. Wangistamise korral wõtame meie praeguse eelnõu järelle inimeselt hulgaks ajaks tema wabaduse ära, rahaliselt karistades teeme teda puupaljaks, sest neid kodanikke pole palju, kellel 100.000 marka warandust on. Administratiivsel teel on aga väga kerge neid karistusi määrata, mis isegi keskmise warandusega kodanikule saatuslikuks woiwad saada. Seda ometi ei tohiks walitsus tahta. Ma arwan, et te õieti omale ette ei kujuta neid järeldusi, mis need määrused elus toowad ja mis igatahes väga hädaohtlikud on. Ma arwan,

kui praeguse eelnõuga sellest seisukohast välja minnakse, et igasugu kaebtusi ära hoida, millega näidata tahetakse, et Shipka peal kõik waikne on, siis oleks see waikus enne tormi. Kodaniku wabaduse ja õiguse seisukohalt on igatahes kõige kohasem ja kasulikum asju kohtu kätte anda.

Juhataja J. Seljamaa: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja K. Wirma: See küsimus oli ka komisjonis arutamisel. Nagu teil esimesest lugemisest teada, on toonitatud, et see seadus erakordsete olude lahendamiseks tingimata tarwilik on, siis neid erakordseid wahekordi arwesse wõttes, tuleb sellelt ilusalt ja põhimõttelikult seisukohalt lahkuda, mida härra Temant siin ette tõi. Rahwasaadik Temant läheb õiguse seisukohast täiesti lahku. Ka komisjonis toonitati seda, et seda kohtulikku õigust tarwitama saawad iseäranis need, kes ei taha igaihe peale õigluse alusel pandud kohust täita, need, kellel wõimalik on protsessida ja seda ilusat õigust kohtu kaudu nõudes tarwilikul määral aega wiita. (J. Temant, maal.: Teistes asjades lubate küll protsessida.) Kuidas Teie praegusest erakordsest olust aru saate, on Teie oma asi. Sõjalistes oludes ei esine Teie mitte sarnaste ettepanekutega, küll aga siin. Teie teate ju, kuidas sõjakohus talitas ja see oli ju ka teatawate erakordsete olude tõttu. Neid erakordseid wahekordi arwesse wõttes ei wõi komisjon härra Temant'i ettepanekuga mitte päri olla.

Juhataja J. Seljamaa: § 7. kohta on rahwasaadik Temant'i poolt parandus tulnud, et teises reas välja jätta sõnad „administratiiv korras“ ja kolmandas reas „100.000“ asemele „10.000“ panna. Siis weel välja jätta lõpulauses sõnad: „lähemad määrused karistamise kohta annab Wabariigi Walitsus“ — asemele panna: „asjad alluwad rahukohtule“. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandused tagasi lükatud. Panen hääletamisele § 7. komisjoni redaktsioonis. (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 8. ja 9.

§ 8. Tarwilikud korterid sunduslikkude metsatööde tegijatele muretseb kohalik omawalitsus, tarbekorral rekwiisitsiooni teel.

§ 9. Sunduslikkude metsatööde korraldamine jääb Wabariigi Walitsuse hoolde, misjuures ära wõib kasutada riigi kodanlisi ja sõjawäe-, kui ka omawalitsuse asutusi.

2. Ajutine määrus Wabariigi Walitsuse wolituste kohta — II lugemisel. Seadusandliku komisjoni aruandja **K. Wirma** (loeb): Ajutine määrus Wabariigi Walitsuse wolituste kohta.

Juhataja J. Seljamaa: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 1. Wabariigi Walitsus on õigustatud 1920. aasta jooksul sunduslikke määrusi välja andma:

a) toidu- ja tarbeainete müügi ja ostu, hindade, kokkuwõtmise ja jaotamise ning nende ainete sundusliku wõõrandamise asjus;

b) kütteainete ja wäljaweopuude muretsemise, nagu metsaraiumise, turbaõikamise, õlikiwikaewamise, puude ja turba wedamise sunduslikkuse asjus;

c) sisse- ja wäljaweo korraldamise asjus.

J. Piiskar (sr.): Teen ettepaneku § 1-sest punkt c „sisse- ja wäljaweo korraldamise asjus“ välja jätta, millest juba eile jutt oli.

Peaminister J. Tõnisson: Walitsus on luba palunud sisse- ja wäljaweo korralduse kohta sunduslikke määrusi välja anda. Nüüd on tehtud seda wäliskaubanduse nõukogu abil, aga seal on walitsusel otsekohest seaduse määrust tarwis, et reguleerida sisse- ja wäljawedu, nii nagu praeguse aja nõuete kohane on. Sellest ei wõi walitsus mitte taganeda.

Juhataja J. Seljamaa: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja K. Wirma: Ma ei saa ühineda rahwasaadik Piiskar'i poolt tehtud parandusega.

Juhataja J. Seljamaa: Et rahwasaadik Piiskar'i poolt on ettepanek tehtud § 1. punkt c välja jätta ja aru-

andja ei ole selle parandusega ühinenud, sellepärast tuleb rahwasaadik Piiskari parandus eriti hääletamisele. (Hääletatakse.) Rahwasaadik Piiskari ettepanek on nähtawa enamusega tagasi lükatud. (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 2. Wabariigi Walitsus on õigustatud kõikidele, kes § 1. tähendatud sunduslikke määrusi mitte korralikult ei täida, administratiivses korras karistusi peale panema kunni 1 aasta arestini, 1 aasta wangistamiseni ehk 100.000 marga rahatrahwini, misjuures aresti ehk wangistust ja rahatrahwi koos wõib määrata.

J. Temant (maal.): Nagu eelmise seaduseelnõu puhul, nii seisan ka nüüd sellel seisukohal, et kui keegi walitsuse määrusi rikub, peab asja kohtu kätte andma. Kõige kohasemaks pean mina rahukohtuniku. Teiselt poolt arwan ma, et 100.000 marka liig kõrge karistus on. Peaks rahatrahw kohaseks arwatama, määratagu ülemmäär 10.000 marka. Ei tohi unustada, et just nende määruste rikkumise raskus, wõib olla 90% nendest süüdistustest, langeb maapidajate peale. Et aga kohapidajad maal elawad, kus ruttu raske abi leida, siis wõime aimata, missuguses seisukorras meie talupidajad ligemal ajal olema saawad. Muidugi, teie, praegune enamus, wõite seaduse wastu wõtta oma heaksarwamise järele, meie kohus on ainult nende eitawate järelduste peale näidata, mis sarnane seadus enesega tingimata ligi toob. Meie hääle wõib hüüdjaks hääleks kõrbes jääda, see on teie asi. Igatahes oleks praeguse seaduseelnõu wastuwõtmine üks kõige suurematest wigadest, mis meie üldse seadusandmises teinud oleme. Ühelt poolt kisub meie walitsus ikka rohkem ja rohkem kõikotsustamiswõimu enese kätte, nii et kohtu jaoks peaaegu midagi üle ei jää; teiselt poolt näeme seda, et ka seaduste wäljaandmise õiguse meie walitsus wähehaawal Asutawa Kogu käest enese kätte kisub. Asutawa Kogu istumiste waheaja jaoks wõeti seadus walitsuse ettepanekul wastu, mille põhjal tal õigus on oma poolt sunduslikke määrusi wälja anda, kui neid ruttu waja on. Nüüd istume meie koos, nüüd wõiks Asutaw Kogu oma tööd teha. Nüüd on teil enamuse parteidel wõimalik rahwa tahtmist awaldada. Nüüd on wõimalik, et seadus seadusand-

likule kogule ette pannakse. Nüüd aga tahab walitsus ise seadusi anda. Ja teie jaatate. See on üks joon meie praeguse aja riigikorrast. Meie oleme sõnades demokraadid, tegudes aga ei ole warjugi järele demokratismist. Mina arwan, et meie oma kohust riigi wastu täidama, kui mina praegu selle hädaohu peale tähelepanu juhin, mis sarnasest seadusandlikust tegewusest meie riigis kaswab. Teen sellepärast järgmise ettepaneku: „Sunduslikkude määruste mittetäitjad karistatakse kas 1 aasta arestiga, wõi 1 aasta wangistusega wõi 10.000-margalise rahatrahwiga, misjuures aresti ehk wangistust wõib rahatrahwiga koos määrata. Asjad alluwad rahukohtutele.“

A. Jürman (maal.): Meil on õige palju sunduslikke määrusi antud ja neist on suurem osa ainult paberile jäänud. Nüüd on jällegi meil § 2., kus tahetakse administratiiv korras kõrgeid trahwisid määrata. Tahate teie seda tõsiselt wõtta ja teostada, siis tuleb tuhandete trahwimääramistega juba esimestel päewadel rehkendada. Teie peate wõib olla wiis-, kuustuhat põllumeest trahwima nendest määrustest üleastumise pärast, mis wälja antud toitlusministeeriumi poolt. Juba nüüd on üksikutes maakondades tuhandetewiisi süüdistusprotokolle tehtud ja iga päewaga tehtakse neid juurde. Seaduse määruse järele oleks õigus neid kõiki trahwida, kuid wõimatu on seda elus läbi wiia. Kui meil määrused aga ainult paberile jääwad, siis ma näen, et meie kaotame igasuguse õiglustunde ja seaduse austamise. Siin peaks küll palju ettewaatlikum olema, ja kui antakse mõnesugused määrused, mille täitmist peame nõudma, siis peaksid nad ka niisugused olema, et neid tõesti suudetakse täita, sest ainult siis wõime ka nõuda nende määruste mittetäitmise korral karistusi. Kui meil liig kerge käega wälja antakse määrusi, siis ei wõi tulla ja nende määruste täitmist nõuda ning rahatrahwi määrata. Meie teame toitlusministeeriumi määrusi, mis sugugi ei käi tema poolt ennemantud määrustega ühte. Isegi walitsuse liikmed on paljudele saadikutele, kes wallast on siin käinud lisanormi andmise pärast protesteerimas, öelnud, et senni ei ole kedagi weel trahwitud. Toitlusministeerium ei ole aga senni kuulutanud, et see määrus oleks muudetud, ja nii tuleks karistuse alla igauks, kes lisanormi ei anna. Seega on määrus olemas toitlus-

ministeeriumi poolt, mis õieti on ilustuseks paberil ja mida ei pruugi täita ja mille kohta isegi märkused on tehtud, et selle vastu eksimise korral ei pane meie neid maksma. Seda on walitsuse esitajad öelnud wallaesitajatele. (W a h e l h ü ü e p a h e m a l t p o o l t: K e s?) Ma wõin otsekohe teile neid wallaesitajaid teada anda ja teie wõite ise seda kuulda saada. Ja kui ma ei eksi, siis eile ütles peaminister Tõnisson, nimelt lisanormi määruse arutamise puhul, et kes lisanormi mitte ei ole andnud, neid ei ole weel trahwitud ja jääb lisanormi trahwimääramine ka ära. Tähendab, ka siin walitsuse esitaja isegi tegi märkuse, et nad selle määruse mitte-täitmise korral ei mõtlegi seda määrust maksma panna. Nendes toitlusministeeriumi määrustes on weel õige palju teisi puudulikke kohti olemas, näiteks seemne-wilja arwelewõtmise puudus. Nende määruste karwapealse täitmise juures wõib nii kaugele minna, et igast majapidamisest, kellel ei ole lisanormi anda, wõib seemne ära wõtta. Siin ei ole mitte vastu tulnud sellega, et oleks kuulutatud, et see seaduse määrus saab ses mõttes muudetud, et lubatakse põllumehel seeme järele jätta. Wõib olla arwatakse walitsuse oma esitajate poolt, et, noh, meie seda teame, ega meie seda ei wõta, waid jätame seemne nii-kuu-nii järele. Aga kui seda ka nemad teewad, siis peawad nad vähemalt oma määrustes seda selgelt wälja ütleva, et seeme tulewal kewadel ei saa ära wõetud põllumehelt, kuigi see määruse järele wõimalik on. Tähendab, meil on määrusi, mis wäga segaselt on wälja kuulutatud, ja kui meie neid segaseid määrusi kuulutame administratiiw korras wälja, kus igal ametnikul on õigus nende mittetäitmise korral karistust nõuda, siis wõib see kõigealwemaid tagajärgi tuua. Edasi on selgunud, et ministeerium määrab teised trahwid kui seda wolinikkude poolt on ette kantud. Näiteks ei ole wallas üks rentnik suutnud normiwilja anda ja woliniku poolt on temale määratud 1000 marka trahwi, kuid siin on sellesamale rentnikule 1000 asemel 3000 marka määratud; tähendab, ka siin otsustatakse asju teisiti. Kuid Pärnu maakonnas on ka kõrgelseiswaid isikuid, kelle kohta on protokoll tehtud, kuid kõrge isik ei ole senni kopikatki trahwi maksnud. Nüüd näeme, et need määrused wõiwad tabada ainult harilikke põllumehi, teatawal kohal asuwad isikud wõiwad trahwist kõrwale pääseda. Ainult

need, kellel wõimalik ei ole oma eest seista, saawad administratiiw karistuste määruste all kannatada. Ja neid kannatajaid wõib õige rohkesti tulla ja nende meel wõib hapuks minna ja see wõib palju meie põllumeeste tööjõudu ja töötahtmist halwata ja arenemise asemel wõib seega põllutöö langemist wälja kutsuda.

Peaminister J. Tõnisson: Asutawa Kogu liige Jürman seletas siin, et mina olewat eile öelnud, et lisanormi andmatajätmist ei karistata mitte walitsuse poolt. Ma mõtlen, et need, kes kuulnud on, mis ma eile seletasin, teawad ise, et see mitte nõnda ei ole. Mina olen siin seletanud, et lisanormi mitteandmise pärast ei ole weel kedagi karistatud sellepärast, et lisanormi andmine on alles käimas. Aga kui keegi ei saa seda kohust täita sellepärast, et ta seaduslikkudel põhjustel on oma wiljatagawara ära müünud ja tal ei ole seda enam olemas, siis ei karistata teda. Kui keegi sunniwiljanormi ära andis, siis oli tal endiste määruste järele wiljamüümiseks luba, ja kui ta oma wilja on maha müünud, siis ei saa meie ju ometi teda karistada sellepärast, et ta wilja on ära müünud. Mina olen seda seletanud, ja mis teie siin olete seletanud, on teie asi. (Segased wahelhüüded paremalt poolt.) Mina kinnitan ka seda, et edaspidigi tahame selle järel walwata, et neid, kellel ei ole faktiliselt wõimalik oma kohust täita, wõi kes seaduslikul põhjusel on oma wilja ära andnud, et neid mitte wastutusele ei wõeta ja sellepärast on kõik need seletused, nagu ei tahaks walitsus määrusi täita ja nagu tahaks ta neid ainult moepärast wälja anda, ekslikud, ja ei ole ka siin mingisugust põhjust seletada, nagu oleks walitsuse esitajate poolt seletatud, et lisanormi andmatajätmine karistuse alla ei lange. Ainult jääb karistus ära, kui määruse täitmatajätmiseks seaduslikud põhjused on. (A. Jürman, maal.: Sellest oligi jutt.)

J. Jans (sd.): Härra Temant'i poolt toodi siit kõnetoolilt põhimõtteid ette, mida mitte ainult tema, waid ka teised kaitsta wõiwad. Millepärast aga härra Temant'i üle waimustatud ei saa olla, on see, et ta mitte järjekindel ei ole. (J. Temant, maal. hüüab midagi wahelle.) Lubage, et ma Teile mitte kaugel möödaläinud aegu meelde tuletan, aegu, kus sõjakohtud maksid, kus inimesi küm-

nete ja sadade wiisi kinni wõeti ja ilma pikema jututa maha lasti, nendele igasuguseid mittekohtulikke karistusi peale pandi. (J. Temant, maal.: Olete sõjawäes teeninud?) Mina olen sõjawäes teeninud ja tean mis see tähendab, kuid see ei puutu mitte sõjaseisukorda, sest inimesi wõeti wastutusele ka kõigi muude asjade eest, mis sõtta ei puutunud. Need, härra Temant, ei ole mitte teie põhimõtted, mis teie nüüd administratiivsete karistuste vastu ette toote, waid see on ainult mingisugune enese wälja paista lasta tahtmine, ja niisuguselt seisukohalt oma wäiteid kaitsta peab olema igatahes lootusetu. Mis sellesse seadusesse puutub, siis ei saa ma temaga isiklikult täiesti nõus olla, temaga on tõesti omawolitarwitamiseks teataw wõimalus antud; kuid see seadus on wasturwõetaw siis, kui tähele paneme, et siin on õieti teatud wolitused antud seaduste määruste wäljaandmiseks, üksikasjaliste karistuste pealepanemiseks ja süütegude äramääramiseks. (J. Temant, maal.: Tribunaal-kohus.) Tribunaal-kohus ei ole mitte alati halb kohus. Ma teen hiljem weel selle paragrahwi kohta paranduse.

Toitlusminister J. Kriisa: Austatud Asutawa Kogu liikmed! Härra Jürman tähendas, et määrused, mis wälja antud walitsuse poolt, küllalt mõjurwad ei ole. 17. detsembri määrus anti just sellepärast wälja, et 22. augusti määruste järele ettenähtud wiljatagawarad 4. detsembril linna- ja maakonnawalitsuste esitajate teadaannete järele seda auku ei täida, mis juba awanenud oli. Sellepärast oli tarwis uut määrust wälja anda, milleks Tallinna kokku kutsuti kõik linnade ja maakondade esitajad, nagu teil väga hästi teada, ja lepiti kokku ning määrus anti wälja peaaegu niisugusel kujul, nagu ta ühel häälrel vastu wõetud oli. Täitmine jäi ministeeriumi hooleks, mida see ka pärast tegi.

Uhelt poolt pean tähendama, et ministeerium ka sellele koosolekule kutse sai, mis Wiljandi maakonna põllumeeste kongressiks nimetati. Kui nemad seal leidsid, et praegune määrus elule ei wasta, siis oleksid pidanud nad uusi teid näitama, aga mitte tühjude etteheidetega aega wiitma. On väga hästi teada, misugune Wiljandi põllumeeste kongress oli. Kui teada tahate, kuidas seal asjaolud olid, siis lugege põllumeeste kongressi protokolle. Siis tähendati siin, et ei

ole trahwitud küllalt sihikindlalt, on mõõdetud süüaluseid mitmesuguse mõõdupuuga. Ma pean ütleva, et trahwides ei saagi kõiki ühe mõõdupuuga mõõta. On olemas mitmesugused maakonnad, kus põllupidamine mitmesugune ja selle järele tuleb ka karistus seada. Selleks on maakondades ja wallawalitsustes iseäralikud komisjonid olemas, ja kui üksikute põllupidajate poolt etteheiteid tuleb, siis olen mina need protokollid enamasti kõik ise läbi waadanud, mille põhjal maakonnawalitsused trahwi määranud on. Kõiki uusi andmeid olen mina tähele pannud ja trahwi määranud selle järele, kuidas kohtade pealt ette on pandud.

Kui siis tähendatakse, et ministeerium on trahwisid weel kõrgemaid määranud, kui maakonnawalitsuse poolt ette pandud, siis oma äranägemise järele pean ütleva, et seda ei ole olnud, ehk küll üksikutel juhtumistel eksitusi wõis tulla. Mina ei ole seda küll weel mitte taga ajanud, et kõiki karistusabinõusid tarwitusele wõtta. Kui teie seda toonitate, siis eksite rängasti. (A. Jürman, maal.: Aga Karksi wallas?) Peale selle tähendate teie, et protokolle on palju tehtud. Ma pean ütleva, et ainult mõnedkümmend protokollid on minu kätte sattunud, olen nad ise läbi waadanud ja sellekohaselt on ka trahwid määratud, mida teie ajalehtedes leidnud olete. Tähendatakse, et mitte ühesuguse mõõdupuuga trahwi ei määrata. Seda ei ole mitte ministeeriumis olnud, waid on katsutud asjaolusid karistuse määramise juures arwesse wõtta. Kui siin räägitakse, et kõrgemad riigiametnikud ei ole oma kohuseid täitnud ja nendele trahwi määratud ei ole, siis pean tähendama, et minu kätte ei ole ühtki protokollid sattunud kõrgema riigiametniku kohta. Kui aga niisugune oleks tulnud, siis oleks ka süüteokohane trahw määratud. Kui need määrused meie nõuetele ei wasta, siis ei wõi mina wastutust oma peale wõtta, sest siin lasub wastutus terve maakonna peal, kelle soowil määrus maksma pandi. Ja wõib ainult kahetsust awaldada, et härra Jürman seal juures ei olnud, kelle mõistus praegu terve maakonna mõistuse üle trumpab. Meie ei teadnud seda ennemini, aga edaspidi saan mina seda silmas pidama ja loodetawasti rikastab härra Jürman kui asjatundja ka praegust põllumeeste esitust. (Hüüded maaliidurühmast: Suurepäraline! Wäga õige!)

Mis puutub seemnewilja wõtmisesse, siis on iseenesest mõista ja väga hästi teada, et seemet põllumeeste käest ära wõtta ei wõi. Ja kui wiljatagawarad nii wäikseks peaksid jääma, et inimestelt seemnewilja tagawarad peaksid ära wõetama, siis pean ütleva, et walitsus seda igatahes mitte tarwitusele ei wõta, waid walitsus katsub sellest eemal hoida.

Juhataja J. Seljamaa: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja K. Wirma: See karistuse paragrahw on sarnane eelmises seaduses olewa wastuwõetud paragrahwiga ja selle kohta on komisjonis samaseid seletusi ette toodud, mida eelmise paragrahwi juures, ja mida ei maksa kordama hakata, — sest see on wist igalühel meeles. Ma tahaksin ainult ühe asja peale tähendada, et kui ma eelmises seaduses selle wastawa paragrahwi kohta sõna wõtsin, siis hüüdis härra Temant, et sõjawäljakohtud töötasid, ja nad olid ikkagi kohtud; aga paar päewa tagasi tutvustas härra Temant minu teada ennast ka seisukohaga wõi teatud otsusega, kus sõjawäljakohus oli teinud otsuse, ilma et mingisugust süüdistust oleks ette toodud, wõi mingisugust paragrahwi oleks ära näidatud. (J. Temant, maal: Kes seda siis kiidab?!) Ma tahan öelda, et öeldakse: kes magab, ka sel juhtub wahest midagi, — niisugused asjad on igal pool wõimalikud.

Juhataja J. Seljamaa: § 2. kohta on rahwasaadik Temant'i poolt järgmised parandused ette toodud: kõigepealt esimeses reas wälja jätta sõnad: „Wabariigi Walitsus on õigustatud kõikidele, kes“ ja teises reas sõnad: „mitte korralikult ei täida, administratiivses korras karistusi peale panema“, selle asemele panna: „täitmatajätmise eest karistatakse süüdlasi“; neljandas reas „100.000“ asemel wõtta „10.000“ marka rahatrahwi ja juurde lisada: „Asjad alluwad rahukohtutele“. Aruandja ei ole rahwasaadik Temant'i parandusega ühinenud, sellepärast tuleb see eriti hääletamisele. § 2. kõlaks rahwasaadik Temant'i ettepanekuna järgmiselt: „§ 1-ses tähendatud sunduslike määruste täitmatajätmise eest karistatakse süüdlasi kunni ühe aasta arestini, ühe aasta wangistamiseni ehk 10.000 marga rahatrahwini, misjuures aresti ehk wangistust ja rahatrahwi koos wõib määrata. Asjad alluwad rahukohtutele.“

(Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see parandus tagasi lükatud. Panen § 2 nii, nagu ta aruandja poolt ette kantud, hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 wastu wõetud. Rahwasaadik Lui Olesk on sõna küsinud ettepanekute tegemiseks, mida ta teise ja kolmanda paragrahwi wahele iseseiswate paragrahwidena tahab mahutada.

L. Olesk (töer.): Lugupeetud rahwasaadikud! Eile oli mul juba juhuse põhimõttelikult rääkida selle kohta, kuidas minu arwates nende seaduste teostamine ja tegelikus elus maksmapanemine läbi wiia tuleks. Siis ma tähendasin, et ma sellekohaseid parandusi II lugemisel tegema saan. Täna oleks mul ettepanek siia selle paragrahwi järele järgmine paragrahw sisse wõtta: „§ 3. Eelpool tähendatud sunduslike määrusi teostab Wabariigi Walitsus ise, kohtade peal aga omawalitsuse asutuste kaudu“. Ma arwan nimelt, et nende määruste täitmisel ja nendel määrustel suurem autoriteet oleks, kui kohalikud inimesed sellest aru saaksid, et nad tõesti riiklikkudest huwidest on wälja kaswanud, — just ses mõttes oleks tarwis, et neid mitte kaugelt keskkohast ei teostata ametnikkude läbi, waid et omawalitsuse organid sellest teostamisest osa wõtaksid ja neid elus läbi wiiksid. Kui nüüd tähendatakse, et omawalitsuse organide wõi asutuste kaudu asi pikemaks wenitatud saab ja mitte nii kiires korras ei sünni, siis ei taha ma sellega hästi nõus olla, sest isegi nüüd, kui walitsus üksikutele isikutele sellekohased wolitused wälja annab, siis peaks neil sellekohased kantseleid ja ametnikud olema, mis aga nõuaks õige palju kulu. Et omawalitsuse asutused sellekohaseid kohustusi täidawad ja juba seda tööd tegema peawad, siis on loomulik, et nad ka otsekohe selle töö teeksid. Ja ainult sel korral, kui omawalitsuse asutus neid nõudmisi ei täidaks, siis on wõimalik, et walitsus niisuguseid ametnikke ametist tagandada wõib. Ühtlasi arwaksin ma, et ka karistuse määramine teatawal määral wõiks omawalitsuse organide kaudu teostatud saada ja teeksin järgmise ettepaneku: „§ 4. Karistuse määramist kunni 3 kuu wangistuseni ehk 30.000 margani wõib Wabariigi Walitsus omawalitsuse asutuste peale panna“.

Juhataja J. Seljamaa: Rahwasaadik Olesk'i poolt on ettepanekud esi-

tatud. Ma arwan, et selleks, et kergemalt asjast üle saada, neid kahte paragrahwi eriti arutame ja ka eriti hääletame.

J. Jans (sd.): Härra Olesk on ette pannud trahwimist omawalitsuse asutuste hooleks jätta, — omawalitsuse asutuste tegelased ise wististi selle trahwimise wõimaluse üle mitte waimustatud ei ole ja neil on selleks põhjendusi. Kõigepealt on neil nii kui nii palju tegemist, trahwimine on aga niisugune asi, et ikkagi, kuigi ta administratiivsel teel korda saadetakse, tarwis on asi läbi waadata ja selgusele jõuda, kas inimene süüdi on wõi mitte ja see nõuab teatud ajakulu, aega aga omawalitsuste tegelastel käepärast ei ole, — igatahes tuleksid teised inimesed ametisse panna. See oleks põhjus, mis nüüd otsekohe omawalitsuste trahwimise wõimu wastu räägib. Siis wõiks weel öelda, et mõnes kohas omawalitsuse asutused ja mõned üksikud omawalitsuse tegelased tõepoolest walitsusele määruste läbiwiimiseks mitte wäga wastutulelikud ei ole.

(Juhatama hakkab esimees **A. Rei**.)

L. Olesk (töer.): Akl. Jans'i sõnadest paistis välja, nagu teeks see walitsusele meelega, karistada, wõi nagu tuntakse meelega sellest, et wõim käes on. Minu arusaamise järele ei ole see mitte sedawiisi. Ma tähendasin juba eile selle peale, et omawalitsus wõimu teostaja on kohtade peal. Ta ei ole seda mitte moe pärast, waid niowiisi, nagu seda tarwilik esitada on ja kui asjalikult seaduse põhjal tarwilik on, et omawalitsus kedagi peab karistama, siis peab ta teda ka karistama. Ei ole seal minu arwamise järele wahet walitsuse ja omawalitsuse wahel. Oma sunduslikkudes määrustes omawalitsustele teatawatel tingimistel, peab ja wõib walitsus neid kohustada ja siis peawad ka omawalitsuste tegelased seda tegema, kui nad õiged omawalitsuse tegelased on. Siis ei kohku nad selle kohustuse eest tagasi.

Peaminister J. Tõnisson: Ausatud rahwasaadikud! Walitsus on ka andnud selle wõimaluse, et kõik need ülesanded pandakse omawalitsuse asutuste peale, aga senniste äranägemiste põhjal on iseäranis toitlusminister näidanud, kuidas nüüd seal omawalitsuse asutused sagedasti õige raskesse seisukorda satuwad sellepoolest, et nad on praeguses

olukorras esimeses rinnas kohustatud just kohalikke huwisid kaitsma, kohaliku maakonna warustuseks kõiki toiduaineid, näiteks, wõimalikult oma juurde kokku koguma. Meil on riiklikus huwis tarwilik sagedasti, et toiduained jaguneksid ühtlaselt ära kõigi maakondade peale ja iseäranis sõjawäe warustamiseks, mida kokku wõetakse üksikute maakondade kulu, nõndasama ka suuremate linnade warustamise kohaliku maakonna arwel. Teised maakonnad peawad appi astuma üksteisele nende ülesannete täitmisel. Kõigi sellega on maakonna tegelastel palju raskusi. Kui aga nüüd omawalitsuse tegelased siiski nõus on neid ülesandeid oma peale wõtma, siis on, nagu ma eile juba ütlesin, walitsuse soow just esimeses joonel omawalitsuse tegelaste peale neid wolitusi panna ja omawalitsuse asutuste kaudu tuleb tegelikult töötada, aga kui seaduses see sunduslikuks tehakse, et walitsus ainuüksi omawalitsuse asutuste kaudu töötada wõib, siis on just nende kõige rutulisemate ülesannete läbiwiimisel wäga palju meil takistusi ja wast selles mõttes oleks küll parem kui mitte ei pandaks seda seadusesse üles. Walitsus juba seletab ette, et tema soow on omawalitsuse asutustega käsikäes käia ja omawalitsuse tegelaste peale neid kohustusi panna. Tegelikult, wõib olla, ei ole suuri lahkuminekuid ette näha, kuid senniste kogemuste järele ei wõi seda arwata ja selles mõttes soowitaksin ometi, et Asutawa Kogu liikmed rahwasaadik Lui Olesk'i parandust wastu ei wõtaks.

A. Anderkopp (töer.): Ma pean ütlema, et selle eelnõu kawatsuse juures, mis praegu ette pandud ja mida peaminister nüüd kaitses, iseäralikult sarnased asjaolud ilmsiks tulewad, mis elus kuidagi wiisi soowitawad ei ole. Ma tähendasin juba eile selle peale ja ei ole ülligne seda rõhutada, kui õieti sarnasel korral keskwalitsused neid ülesandeid täidawad. On öeldud, et omawalitsused neid ülesandeid täita ei suuda. Kuid sellega oleks öeldud, et meie omawalitsused ülesannete kõrgusel ei seisa ja meie neid sellepärast peaksime kawakindlalt annulleerima ja asemele seadma asutused, mis neid ülesandeid täita suudaksid. Kui nüüd seisukoht õige on, mis rahwasaadik Jans ette kandis, et omawalitsuse asutuste eesotsas seisawad inimesed, kes mitte õigust saada ei taha karistada, siis arwan ma, et Asutawa Kogu peab ütlema, need inimesed

ei ole koha peal ja need isikud peawad tingimata tagandatud saama.

Aruandja K. Wirma: See ettepanek oli ka komisjonis arutamisel ja seal käsitati ka neidsamu küsimusi, samal kujul ettetoodult ja teatud piiril. Kui nüüd see paragrahw vastu wõtta, siis on sellega ära otsustatud, et need õigused, mis määruse väljaandmiseks antakse, peawad käima tingimata omawalitsuse asutuste kaudu. See põhimõte oleks selle seaduse wastuwõtmisega juba kindlaks määratud ja see ei oleks imelik, kui seal mitmesugused segased wahekorrad tekiwad. Meil on komisjonis näiteid ette toodud, meil on näiteks olnud Petseri maakond ja linn, Walga linn ja maakond, on isegi Pärnust räägitud, kus kindlasti teada on, et kui need kohustused omawalitsuste peale pannakse, siis sest midagi wälja ei tule. (Wahelhüüe paremalt poolt: Tulewad otsekohed tagandada.) Tagandamisega meie midagi kätte ei saa. Selles paragrahwis tuleb tegelik tagajärg nii wälja, et seda täita ei saa ja mistarwis niisugune üleliigne paragrahw. Niisugust paragrahwi arwas komisjon ilmaaegseks vastu wõtta, kui neid wahekordi arwesse wõtta, mis üksikult nähtawale tulewad ja sellest seisukohast wälja minnes ei ühinenud komisjon selle ettepanekuga mitte ja ses mõttes pean ka mina tähendatud ettepaneku vastu olema.

A. Anderkopp (töer.): Komisjoni aruandja tähendas, et sarnasel korral, kui omawalitsuses inimesed on, kes oma ameti kõrgusel ei seisa ja kui nad ametist tagandatakse, et niisuguse korraldusega keskwalitsus oma sihti kätte ei saa. Ma pean ütleva, et § 3. on öeldud niiviisi: „kõrwaldama tarbekorral ilma kohulikule wastutusele wõtmata nende asemele kohusetäitjaid määrates kunni uute walimiseni“, — järelikult on keskwalitsusel wõimalus inimesi ametisse määrata, kes suudawad nende peale pandud ülesandeid sarnasel kujul täita, nagu seadusandlik komisjon oma eelnõus ette näeb.

Peaminister J. Tõnisson: Austatud Asutawa Kogu liikmed! Nagu ma juba eile tähendasin, on need ainult ajutised määrused, mis selleks kawatsetud on, et harukordseid ülesandeid täita, kuid selle juures ei tule siin mitte põhimõtte-likke küsimusi arutama hakata, mis ei ole wäga tarwilikud nende määruste wäljatöötamiseks. Kui meie siin oma walit-

semise organide wahekorra peasjaks peame tegema ja sellest kõnelema, kuidas meie oma walitsuse süsteemi peame kujutama, siis on see muidugi tähtis küsimus ja wäga suure ulatusega kawatus; nagu akl. Päts siin eile kõneles. Kui meie tahame walitsuse süsteemi wälja töötama hakata sellel kujul, et meie harukordsete ülesannete täitmiseks kõik sennised organid tahame ära tarwitada ja ei taha loota, kunni meil ideaalne wahekord üksikute organidega kujuneb, siis on minu arust selge, et wõtame käsile riigikorra ja üksikute walitsuse organide wäljaare-nemise küsimuse ja paneme kõik abinõud käima, et neid kawatsusi ellu wiia, aga mitte mõne üksiku paragrahwiga siin ära ei näitaks, kuidas mõnede üksikute walitsuse organide wahekord peab kujunema. See oleks täiesti wõimatu, kui tahetakse silmas pidada, et meie üle saaksime toitusküsimusest, küttekrisist, ja üksikute erakordsete abinõude käsitlemine tarwili-kuks peetakse. Kui meie niisugusele alu-seele astume, siis wõime öelda, et kõigist neist hädalistest asjaoludest midagi wälja ei tule, sellepärast et tahetakse sootu teisi küsimusi otsustada, mis wähesse tähendusega ja praegusel korral mitte ei tohi otsustandwaks saada. Meie ei saa ju mitte walitsuse kohta öelda, et ta midagi ei tee ega tehtud ei saa ja ärge öelge, et walitsus ei ole kasutanud ühte wõi teist küsimust küllalt hästi. Kui aga Asutaw Kogu arwab, et teisiti tegema oleks pidanud, siis ei saa sellega meie mitte heaks teha seda, mis wahepeal on olnud ja ei saa see aitama, kui meie ütlesime, et see ei ole õige. Kui walitsus tõesti tarwitab neid wõlutusi, siis rikub ta sellega omawalitsuse süsteemi ja riigiwalitsuse korda. Wõetagu arupärimine walitsuse vastu ette ja näidatagu, miks rikutakse ja mispärast neist seadustest mööda minnakse. Kui seda tõesti walitsus teeb, siis katsutagu wahele tulla, juba algusest käed kinni siduda ja öelda: mine ja tee. Minu arust on see praegusel silmapilgul wähe otstarbekohane.

Juhataja A. Rei: Aruandja lõpu sõna ei tarwita. Rahwasaadik Olesk'i poolt esitati järgmine ettepanek § 3. „Eelpool tähendatud sunduslikke määrusi teostab Wabariigi Walitsus ise, kohtade peal aga omawalitsuse asutuste kaudu“. (Hääletatakse.) Paragrahw on 26 häälega 16 hääle vastu wastu wõetud. Edasi tuleb arutamisele rah-

wasaadik Olesk'i poolt tehtud ettepanek: „§ 4. Karistuse määramist kuni 3 kuu wangistuseni ehk 30.000 margani wõib Wabariigi Walitsus omawalitsuse asutuste peale panna.“ Sõnasoowijaid ei ole. (Hääletatakse.) Ettepanek on 25 häällega 17 wastu wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 5. Wabariigi Walitsus on õigustatud kõiki riigi-, kui ka omawalitsuse esitajaid ja ametnikke, kes sunduslikkude määruste elluviimisel oma kohust ei ole täitnud, administratiivses korras ametist kõrwaldama tarbekorral ilma kohtulikule wastutusele wõtmata nende asemele kohustetäitjaid määrates kuni uute walimiseni.

J. Jans (sd.): Ma teen ettepaneku seda paragrahwi järgmiselt muuta: wälja jätta sõnad „tarbekorral ilma kohtulikule wastutusele wõtmata nende asemele kohustetäitjaid määrates kuni uute walimiseni“ ja selle asemele panna „neid ametikohustuse mittetäitmisel kohtulikule wastutusele wõtta“. Nii kõlaks see paragrahw ühes parandusega järgmiselt: „Wabariigi Walitsus on õigustatud kõiki riigi-, kui ka omawalitsuse esitajaid ja ametnikke, kes sunduslikkude määruste elluviimisel oma kohust ei ole täitnud, administratiivses korras ametist kõrwaldama, neid ametikohuste mittetäitmise eest kohtulikule wastutusele wõttes“. Põhjendan seda sellega, et selle paragrahwiga ei ole siis, kui see parandus wastu wõtta, midagi iseäralikku öeldud. Järelwalwe seaduses omawalitsuse asutuste tegewuse üle on ette nähtud ametist tagandamine. Seda paragrahwi ei näi sellepärast õieti tarwiski olewat. Mina arwan aga, et ka siin igatahes tarwis oleks selle asjaolu peale tähendada, wahekorda walitsuse ja omawalitsuse wahel kindlasti ära määrata. Paragrahwi ennast tuleb tingimata muuta. Juba selle tagajärjel, et parandus akl. Olesk'i poolt tehti, et walitsus annab oma wolituse omawalitsuse asutusele edasi. Siin ei wõi omawalitsuse asutus mitte niisugusesse kaitseta seisukorda jääda, nagu ta seda kolmanda paragrahwiga komisjoni redaktsioonis on seatud.

Juhin tähelepanu selle peale, et meil juba kord wahekord omawalitsuste asutuste ja walitsuse wahel korraldamata omawoli tõttu terawaks läks. See oli siis, kui tuntud kommissarid ametisse pandi, lõunawäerinnal weel komandandid.

Kõrwaldati omawalitsuse tegelasi ametist tihtipeale, ilma et iseäralikku süüdi oleks osatud neile anda, kohalikkude wõimude äranägemise järele, kuna neid kohtulikule wastutusele wõtta ei mõeldudki. Kohtulikule wastutusele wõtmise tähendab seda, et kui omawalitsuse tegelast ametist tagandatakse, siis tagandaja seda teadma peab, et ta seda teeb kindlate süüdistuste põhjal. Selge peaks olema, et omawalitsuse tegelast, kes 2-aastase töö järele kogemusi on omandanud, kellel materiaali on koha peal riigi ja omawalitsuse asjade ajamiseks, et teda ilma pikema jututa töö juurest eemale tõrjuda ei wõi, waid et temal kindel seisukoht oleks, mille tõttu ta oma oskust ja kogemusi kestwalt riigi kasuks omawalitsuse tööle tarwitada saaks. Kujuneks ka seisukord, kui omawalitsuse tegelasi ilma pikema jututa administratiivsel teel tagandatakse, et sellega kistakse nende autoriteet rahwa ees maha, kuid peab tähendama, et senni omawalitsuse asutused need on, kes tööpoolest riigivalitsust on kandnud. Algupeale meil teisi organisatsioone ei olnud, mis kohtade peal asju oleksid ajanud. Nüüd neid aga niisugusesse kaitseta seisukorda panna awalikkuse ees, see tähendaks öelda, et nad oma ülesandeid täita ei ole suutnud, mis õige ei ole ja see ülekohus tooks riigi asjale ainult kahju. Sellepärast tuleks see paragrahw tingimata nii muuta, nagu mina ta siin ette olen pannud.

J. Piiskar (sr.): Sellest paragrahwist paistab wälja, nagu tahetaks iseäranis alla kriipsutada, et omawalitsuse esitajaid ja ametnikke ei tohi usaldada, nende wastu tuleb ette wõtta teatud sõjakäik. Muud ülesannet sellel paragrahwil ei näi olewat, sest juba see, mis wastu wõeti, ütleb, et kui kõiki sunduslikke määrusi korralikult ei täideta, siis administratiivses korras karistatakse kuni 100.000 margani wõi wastawa wangistusega. Minule paistab, et omawalitsuse ametnikud, kes oma ülesandeid ei täida, käiwad selle alla, mis wõeti wastu § 2-es. Siin tahetakse aga eriti alla kriipsutada, et omawalitsuse ametnikke wõib ametist tagandada ilma kohtulikule wastutusele wõtmata, tähendab et ei ole mingisuguseid põhjusi, mispärast tagandatakse, waid seda tehakse nii öelda kerge käega. Siin tähendas eelkõneleja selle peale, missuguse mulje see jättis, kui läinud aastal kommissaride kaudu lahtilaskmisi tehti ja mina kardan wäga, et kui meie walitsus

hakkaks seda abinõu tarwitama, et tema siis enesele wiimase pinna alt ära wõtaks. Omawalitsuse asutustes, mille peale walitsus toetada wõiks, on rahwa walitud mehed, ja kui tõesti üksikud oma ülesande kõrgusel ei seisa, siis peaks leiduma igatahes teisi teid, mille kaudu saaks ametnikke alati wastutusele wõtta. Selles mõttes ei näe ma siin selle paragrahwi wajadust ja teen ettepaneku, see paragrahw terwelt wälja jätta.

L. Olesk (töer.): Ma pean rahwasitajatele Jans'ile ja Piiskar'ile wastu waidlema. Edaspidi meie kommissare, kommissari-wõimulisi isikuid ei taha. Eelmises paragrahwis wiidi läbi sellepärast minu parandus, et omawalitsuses üksikud isikud suurte wolitustega tulewad. Teisest küljest peame silmas pidama, et kui meie kohtu korra järele tahame käia, siis wõib olla ei lähe 10 kuu jooksul ükski asi kohtus läbi. See seadus on just põlewate hädade kõrwaldamiseks mõeldud, mis enesega kannatada ei lase, ja siis on wäga wõimalik, et kui üksikuid isikuid kriminaal teel wastutusele ei saa wõtta, nad oma passiiwsuse läbi seisukorra wäljapääsematuks teewad. Walitsusele peaks wolitusi andma isegi nende nõukogude wastu üles astuda, kes riiklikust seisukorrast midagi ei hooli.

Peaminister J. Tõnisson: Ausatud rahwasaadikud! Sellel eelnõul on nüüd minu arwates wastuwõetud paranduste järele suur osa tema tähendustest kadunud. Meie ei saa muidugi ütlemata jätta, et see walitsust takistab, et ta nüüd on sunnitud ainuüksi kohalikke omawalitsuse asutusi tööle kutsuma üksikute ülesannete jaoks, mille jaoks nüüdki eriorganid olid, nagu näiteks kütteskeskkomiteel oma agendid olid, kes töötasid omawalitsuse asutuste juures. Need kaowad nüüd ära ja peab lootma, et kohalikud omawalitsuse asutused nüüd ühte wõi teist riiklikku ülesannet niisama südilt täidawad, nagu seda selle jaoks eriti määratud organid on teinud. Meie arust oli lugu nii, kui sa töötegemise juures hakkad inimestele peale käima, kes mitte nõus ei ole ühte tööd südamest tegema, et tema tehku seda tööd, siis tuleb kaua oodata, enne kui see töö edeneb ja meie wõime tõesti öelda, et need rutulikud tööd wiibiwad. Selles mõttes arwamine, et parem on harukordsete ülesannete jaoks niisuguseid kohalikke orgaane walida, kes ütlewad, ma teen, mis wõib.

Kui nüüd aga loidusi ja passiiwseid omawalitsuse esitajaid kõrwaldama hakata, siis wõime ju öelda, mis sest wälja tuleb. See ei ole mitte walitsemise ülesanne, meil tuleb silmas pidada näiteks puuraiumist. Kui meie nüüd maakonnawalitsuse puuderaiumist korraldama paneme siis kardan ma, et kõik need head soowid jääwad ainult paberile. Kui wiimase häda kõrwaldamiseks walitud mehi ametisse paneme, siis on tagajärjeks ainult see, et palju arwustatakse walitsust, hurjutatakse, et ta oma walitsemise põhimõtteid ei austa, ja töö jääb tegemata. Ma ei mõelnud mitte, et meie need rutulikud ülesanded kõrwale jätame. Kui seda nüüd enamus tõesti tahab, siis tehku ja wõtku enamus wastutus oma peale, ja mina ütlen, ükskõik kuidas see küsimus otsustatakse, kas seda tagandamise õigust tahetakse walitsusele anda, wõi mitte. Tegelikult on see üks halb abinõu omawalitsuse tegelasi kangutama hakata, tegelikult ei päästa see palju ja ei pane omawalitsuse asutusi ja tegelasi kuigi palju liikuma. Jääme sellele seisukohale, et õigus tuleks walitsusele anda, aga kui meil teisi orgaane ei ole wõimalik luua, kes walmis oleksid ilma sundimiseta tööd tegema, siis peame ette ütlemata: kui teie ka selle wolituse annate walitsusele, siis sellega walitsus weel täit kohustust oma peale wõtta ei saa, et ta neid kohustusi täidab.

J. Temant (maal.): Kui teie § 3. selles eelnõus wastu wõtate, siis teete teie omawalitsuse asutused sisulikult olematuks. Tarwis on ainult tahtmist walitsusele omawalitsuse tegelast tagandada, mingit seaduslikku põhjust selleks ei nõuta. Eks maksa siis meil tegelikult wana Wene seaduse 3. punkt meie omawalitsuse tegelaste kohta. Oota jälle, kunni uued walimised tulewad. Ei ole uutel walimistel walitsusele soowitaw isik läbi läinud, tagandatakse jälle walitud omawalitsuse tegelane. Aru ei ole tarwis keskwalitsusel kellelegi anda. Walitsuse wõim seab sel teel muidugi oma mehed ametisse. Mis jaoks sarnasel korral üldse walimised? Muidugi seks, et rahwa arusaamist tumestada. Katsutakse walimisi teha, ei lähe see läbi, siis nimetatakse. See on Nikolai-aegne tsentralistlik waim, mis praegu igalpool heljub. Ja kui siin kahetsust awaldati, et teataw ettepanek terwelt läbi ei läinud, siis paistis sellest täis umbusaldus omawalitsuse asutuste wastu wälja. Härra peaminister

teadis juba muidugi, kuidas oma mõtsetsilistega rääkida. Meil paremal pool on igatahes see väga iseloomulik, et sarnasel viisil praegu meie omawalitsuse asutuste tegewuse peale waadatakse meie walitsuse juures, kelle tegewuses tugew joon läbi läheb: omawalitsuste asutusi ei wõi meie usaldada, kui usaldame — läheme hukka. Kõige selle juures räägitakse aga ikka, et meie demokraadid oleme. Wene ajal kaebasime meie kõik, isegi need meie pahempoolsed ajakirjanikud, kes nüüd teisel seisukohal asuwad, et kõige kurjuse allikas selles seisab, et walitsus ise ilma kohtuta kõige üle otsustab. Kaebati selle üle, kui keskwalitsus ise omawalitsuse tegelasi ilma kohtuta tagandas. Ja nüüd: wana laul uuel näol. Ega ometi see asja sisu ei muuda, et nüüd sotsialistide ja nende sõprade käes keskwalitsus seisab. Tõsine demokraatia tunnistab ainult rahwa tahtmist. Mis jaoks siis üldse need walimised, kui keskwalitsus ise mehi koha peale wõib määrata. Oldagu siis järjekindel ja kaotatagu omawalitsuste asutused täiesti ära. Et sarnased mõtted inimese poolt tulewad, kes siia maani awaliku tegelase omawalitsuste asutusi ikka on kaitsnud, see paneb mind imestama. Nii siis nõuame meie, et § 3. eelnõust wälja heidetakse.

Toitlusminister J. Kriisa: Härra Temant leiab, et omawalitsuse seisukoht on hädaohus, kõik on kaalu peal, terwe riiklik kord on hukka minemas ja kui abi ei anta, siis on igatahes hukatus tulemas, nagu juba eile seda keegi rääkis. Mina aga pean tähendama, et paremal pool õige ruttu ära unustatakse asjade sündmustik. Wist ei ole kaua aega möödud, kui kommissarid ära muudeti, ja siis ei leidnud sugugi need walitsuse wõimud, kes siit poolt walitsesid, et omawalitsuse asutused hädaohus oleksid olnud. Siis ei kannatanud üldine riiklik olukord mitte. Praegusel ajal ei ole omawalitsuse asutused mitte kõrwaldatud. Neid on kõrwaldatud, kuid kelle walitsuse ajal, seda teate teie ise kõige paremini. Ärgu tuldagu siis toonitama, et praegusel ajal hädaohu palju suurem on kui enne. Need wolitused, mis praegu antakse, on üksikute riiklikkude huwide kohta ja nemad ei puutu omawalitsuse asutusi suurel määral, nii kui seda puutusid endised. Nemad on ajutiste riiklikkude huwide puhul wälja antud niisugustes küsimustes, kus peab kiires korras

talitama. Siin tähendatakse, et see juba küllalt riigi seisukohta garanteerib, kui temale õigus antakse administratiiv teel omawalitsuse tegelasi kõrwaldada, arwatakse, et see otstarb walitsusele mitte küllalt soowitaw ei ole ja walitsus peaks õige ettewaatlikult seda möödupuud tarwitama. Ja siin ei leia ma wõimaliku olewat õiget wastust tabada, sest üks arwab, et seda on liig hilja tehtud, teine arwab, et liig wara. Nende otstarbete täitmiseks, mis siin wälja on antud, ei leia meie mitte, et nädalate ja kuudega wõiks rehkendada, waid sinna peab kohapeale wälja sõitma. Et omawalitsuse esitajad kõike seda oleks pidanud täitma, seda ma pean igatahes wõimatuks. Mina igatahes pean tähendama, et mina ei taha kätt omawalitsuse esitajate külge panna ja öelda, et nad ei suuda mitte neid riiklikke ülesandeid täita wõi ei taha neid täita. Walitsus igatahes peaks katsuma kiires korras neid otstarbeid kellegi kolmanda läbi kätte saada, ja omawalitsuse esitaja ja terwe selle ümbrus otsustagu ise selle üle kas ja wõi ei. Aga need abinõud, mis meile praeguse määruse järele kätte on antud, ei wii meid kaugele, ja kui nädala pärast pankrott tuleb nende küsimuste alal, siis walitsus igatahes wastutust oma peale ei wõi wõtta. Kuidas omawalitsus praegu oma kohustustest aru saab ja kui kaugele nad minna wõiwad, seda näete kui „Waba Maa“ kätte wõtate. Sealt loete, et Tallinna linnawolikogu omal õiguse leidis olewat walitsuse käest aru pärida, mis mõtleb ta sel alal teha, et Tallinna linn kõikkülgsest warustatud saaks. Wolikogu ei tunne sugugi, et temal enesel warustuse alal mingisugused kohused oleksid ja leiab, et seda kõik walitsus peab tegema. Nagu näete, leiab omawalitsus enesel suure õiguse olewat walitsusele arupärimist ette panna. (J. Temant, maal.: Wäike perekondlik wig.)

A. Jürman (maal.): See § 3. läheb nüüd palju sellest lahku, mis enne oli, siis näeme meie et siin suur wahe on. Kommissar oli sel ajal see, kes kohapeal selle järele pidi walwama, et kõik seaduslikult sünnib ja et kõik seadused, mis wälja kuulutatud, täidetud saaksid. See kõik oli kommissari ülesanne. Sellejuures wõis tema anda omawalitsuse ametnikke, kes seadusi mitte ei täitnud, kohtu kätte. § 3. öeldakse aga hoopis teist. Siin ei ole mingisugust kohtu kätte andmist, waid

§ 3. põhjal võib omawalitsuse esitajat tagandada ilma kohtuta, mis aga täiesti omawolitarwitamine on. Selle paragrahwiga võime meie neid isikuid, kes meile ei meeldi, ametist tagandada. Kommissaride instituut seisib sellepoolest palju enam seaduslikul alusel kui käesolev § 3. Peale selle sain ma toitusministri kõne lõpust aru, et § 3. siin on ülearune, see tähendab, tema tuleb välja jätta.

Peaminister J. Tõnisson: Austatud Asutawa Kogu liikmed! Interpretatsioon, mis akl. Jürman toitusministri seletusele andis, ei wasta mitte neile mõtetele, mis toitusminister awaldas. Ma pean tähelpanu selle peale juhtima, et siin mina, kui ka toitusminister seda rõhutasime, et käesolewa määrusega ei saa teie mitte liikuma panna omawalitsuse asutusi. Teiselt poolt rõhutasime meie mõlemad, et kui meie wähegi tahame neid, kes passiiwsed on, kohusetäitmisele wirgutada, siis peab ka võimalus olema neid, kes oma kohuseid ei täida, ametist kõrwaldada. Kui ka see õigus ära jääb, siis jõuame sellele seisukohale, mida akl. Piiskar tähendas ja soowitas, nimelt peaks hästi lugupidamist awaldama omawalitsuse asutuste wastu, küll nad siis täidawad tarwilikke ülesandeid. Kui meie sellele seisukohale asume, siis wõiksid rõõmustada wahest ainult need, kes heameelega näeksid, et walitsusel ülesannete täitmisel raskusi tõuseks, nii et Wabariigi Walitsus lahkuma peaks. Juhin tähelpanu selle peale, et meie III lugemisel seda toetame, et käesolew seadus walitsuse poolt ettekantud kujul wastu wõetakse. Kui see mitte korda ei lähe, siis ei ole siin walitsusel mitte võimalik puhtast südamest öelda, kas tema saab nende wolituste teel oma ülesandeid täita. Kui walitsusel võimalik ei ole passiiwseid omawalitsuse liikmeid tagandada, siis läheb seisukord muidugi raskemaks ja sellest järgnewad ka teatud tagajärjed, mille eest walitsus wastutada ei saa. Kordan weel, et meie ei ole toitusministriga öelnud, nagu oleks see ükskõik, kas § 3. saaks wastu wõetud wõi mitte; meie ütleme, et § 3. tuleks wastu wõtta, kuid tuleb silmas pidada, et selle paragrahwiga ei saada mitte seda kätte, mis nende wolituste abil kätte saada taheti.

J. Jans (sd.): Teen ettepaneku, et § 3. minu parandusele juurde lisataks, et walitsus võib omawalitsuse esitajate

asemele kohusetäitjaid määrata. Peale selle tahan tähelpanu juhtida selle peale, et tõendus, nagu ei wõiks Wabariigi Walitsus passiiwseid wastupanijaid kohtulikule wastutusele wõtta, õige ei ole. Minu teada on kaelakohtu koodeksis paragrahw, kus öeldakse, et ametikohuste mittetäitmise eest wõetakse wastutusele. Kui omawalitsuse ametnikkude juures see paragrahw ei maksa, siis tuleb ta eriseaduse läbi makswaks tunnistada ka nende kohta.

Juhataja A. Rei: § 3. kohta on rhs. Piiskar'i poolt ettepanek tehtud ta välja jätta; rhs. Jans'i poolt on § 3. kohta parandused tehtud. Panen rhs. Piiskar'i ettepaneku, mis kõige kaugemale ulatab, hääletamisele. (Hääletatakse.) Rhs. Piiskar'i ettepanek on nähtawa enamusega tagasi lükatud. Edasi tulewad hääletamisele rhs. Jans'i poolt tehtud parandused. (Hääletatakse.) Need parandused on 26 häälega 21 wastu wastu wõetud. Hääletamisele tuleb § 3. ühes wastuwõetud parandustega. See paragrahw käib järgmiselt: „Wabariigi Walitsus on õigustatud administratiiwses korras ametist kõrwaldama kõiki riigi- kui ka omawalitsuse teenijaid ja ametnikke, kes sunduslikkude määruste ellurwiimisel oma kohust ei ole täitnud, nende asemele kohusetäitjaid määrama, ja neid ametikohuste mittetäitmise eest kohtulikule wastutusele wõtma.“ (Hääletatakse.) § 3. on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 4. Wabariigi Walitsus on õigustatud oma wolitusi selle ajutise määruse §§ 2. ja 3. piirides edasi andma täielikult ehk osaliselt.

J. Jans (sd.): Teen ettepaneku § 4. järgmisel kujul wastu wõtta: „Wabariigi Walitsus on õigustatud oma wolitusi selle ajutise määruse §§ 2. ja 3. piirides edasi andma täielikult ehk osaliselt, wälja arwatud omawalitsuse tegelaste ametist tagandamine ja kohtualla andmine, mis ainult seaduses (Järelwalwe seadus „Riigi Teataja“ nr. 78 — 1919. a.) määratud järelwalwe asutustele ehk Wabariigi Walitsuse liikmetele wõi nende abidele edasi antud võib saada.“

J. Piiskar (sr.): See paragrahw käib ettetoodud paragrahwi mõttele risti wastu ja sellepärast teen ettepaneku § 4. wälja jätta.

Juhataja **A. Rei**: Panen hääletamisele rhs. Piiskar'i ettepaneku, kui kõige kaugemale ulatawa. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega tagasi lükatud.

Peaminister **J. Tõnisson**: Walitsus ühineb akl. Jans'i parandusega.

Juhataja **A. Rei**: Aruandja teatab, et ka tema nüüd selle parandusega on ühinenud. Sellepärast tuleb § 4. rhs. Jans'i redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) § 4. on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Ennetatud otsuse põhjal tuleks nüüd, et komisjoni aruandja kohal, päewakorra esimene punkt arutamisele.

3. Ettepanek karistuse vähendamise kohta Tõnis Hansu poeg Eichfeldt'ile.

Asutawa Koguni nimele antawate palwete läbiwaatamise komisjoni aruandja **L. Olesk**: Ma ei ole komisjoni aruandja, kuid et ma komisjoni esimees olen, wõin ma selles asjas seletust anda. Asi on järgmine.

Wiljandi-Pärnu rahukogu on kellegi Tõnis Hansu poeg Eichfeldt'i 67 aastat wana, ajutise walitsuse määruse põhjal wiinaga kauplemise ja wiinapõletamise pärast selle määruse § 2. põhjal mõistnud seltskondlikule tööle kolmeks aastaks ja peale selle kohtumaksu 100 marka. Selle otsuse peale on Tõnis Eichfeldt palwekirja sisse andnud, milles ta tähendab, et tema 68 aastat wana on, mitte 67, nagu aktis, et ta wäga nõrga terwisega, et tema algusest saadik enast süüdi tunnistas.

Ta ei ole mitte teadnud, et wiinapõletamine keelatud. Tähendab selle peale, et Saksa walitsuse ajal wiinaajamine keelatud ei olnud ja sellepärast rahwas arwamises oli, et see suur süü ei ole; uutest Eesti määrustest ei teada nemad midagi, sest nad elada sügawas metsakolkas. Pealegi tema, kui wana inimene, ei teadnud, et selle teo eest nii raske karistus määratakse. Kõigil neil põhjustel palub tema Wiljandi-Pärnu rahukogu otsust ümber muuta rahatrahwiks, juurde lisades, et Eesti wabariigi uus walitsus oma wanade kodanikkude peale armu heidab, kuigi need riigi seaduste wastu on eksinud. Ühtlasi annab tema poeg Hans Eichfeldt palwe sisse, milles ta ütleb, et tema süda ei kannata oma wana isa wangistust näha, ja palub, et ta isa wabastataks ja tema karistus raha-

trahwiks ümber muudetak. Wiljandi-Pärnu rahukogu ei ole oma esimese kohutliku karistuse juures armuandmise ettepanekut mitte teinud, aga pärast seda, kui Eichfeldt armu on palunud, siis on Wiljandi rahukogu seletanud, et tema ka siis, kui ta tahtnud oleks, vähemat karistust määrata ei saanud, sest et seaduses on ette nähtud karistuse alammääraks 3-aastane sunnitöö. Rahukogu on asja uuesti läbi waadanud ja oma poolt toonitanud, et see palwe tuleks edasi anda Wabariigi Walitsusele, toonitades, et wangistuse asemele wõiks 10.000 marka rahatrahwi määrata. Asutawa Kogu nime peale antawate palwete läbiwaatamise komisjon arutas selle juhuse läbi ja seda silmas pidades, et just see karistusseadus niisugune on, et kui ka oleks leidunud wabandawaid põhjusi, et siis ometi alamat trahwi määrata wõimalik ei oleks, otsustas Asutawale Kogule ettepanekuga esineda, Tõnis Hansu poeg Eichfeldt'ile pealepandud karistust muuta ja vähendada, temale määrates wangistust 7 kuud ja rahatrahwi kümnetuhat marka, ehk maksujõuetuse korral wangistust kümme kuud seitsmekuulise wangistuse lõpupäewast arwates.

H. Nurk (sd.): Asutaw Kogu on juba mitmele inimesele armu andnud, sellepärast paistab see nii kaunis imelik, et ma sellele armuandmisele siin wastu räägin. Ma põhjendan oma wasturääkimist järgmiselt: maal edeneb salawiinapõletamine õige suure kiirusega ja igasse wõimalikusse määrusesse tahetakse selle wastu wõitlemiseks punktisid sisse wõtta, küll ühel, küll teisel wiisil. Üldine arwamine on see, nagu Asutawas Kogus juba enne on välja paistnud, et salawiinapõletajaid waljusti tuleb karistada ja siin seisab meil nüüd sarnane asi arutamisel; inimene on karistatud kohtuotsuse järele ja mitte administratiiwses korras, see on selles korras, nagu meie oleme alati soowinud. Kui oleks karistus määratud administratiiwses korras, siis oleks weel ette tuua, et ei ole küllalt erapooletult asju aetud, ei ole küllalt hästi järel kaalutud. Ma waatasin akti läbi ja leidsin, et kohus on wõtnud kõik arwesse, mis trahwi vähendaks, peale selle weel trahw on määratud seaduse järele, mis alles uus on ja mis on välja kuulutatud „Riigi Teatajas“ 13. detsembril 1918. a. ja meie ajutise walitsuse poolt wastu wõetud ja mitte Wene seaduse järele, mis wõiks põhjust anda, et Wene seadu-

sed ei ole küllalt otstarbekohased ja nende järele ei kõlba trahwi määrata. Armupaluja põhjendab seda, et Saksa okupatsiooni ajal ei olnud wiinapõletamine keelatud. Ma juhin tähelpanu selle peale, et mitmel korral selle kohta määrused välja on antud, et salawiinapõletamine keelatud on. Eriti on selle kohta määrused antud 13. juunil 1918. a. ja 28. oktoobril 1918. a. ja on need määrused ilmunud sellekohastes määruste lehtedes, kuna teisi sarnaseid määrusi Saksa võimude poolt ka mitmel korral välja anti, nii et see sugugi põhjendatud wabandus ei ole. Wõib ju olla, et sinna metsanurka Saksa sõjawõimude määrused ei ulatanud, siis ei võiks seda armuandmise juures arwesse wõtta. Peale selle tähendab armupaluja, et tema ei ole hästi teadnud neid Eesti wabariigi määrusi. Meil antakse wäga mitmesuguseid määrusi välja, mis wäga kiires korras maksta pannakse. Ma juhin aga tähelpanu selle peale, et määrus selle kohta on välja kuulutatud „Riigi Teatajas“ 13. detsembril ja wiinawabrik leiti tema juures töötamas 15. märtsil, see tähendab 3 kuud pärast seaduse wäljakuulutamist. Igatähes temal oleks pidanud aimu selle kohta olema. Aga kas pannakse neid määrusi üldse tähele, wõi kas tahetakse neid täita?

Waatame weel teisest seisukohast selle asja peale. Aktist paistab välja, et sel wanamehel on kaks poega. Kus teine elab ei ole aktist näha, kuid üks poeg Hans on talurentnik ja elab isaga koos. Isa on seltskondlikule tööle mõistetud ja palub esiteks, et tal lubatakse seltskondlikku tööd teha oma poja juures, sest ta on liiga wana ja wististi ei saa tööd mujal teha. Ma saan aru, nagu maal tegelikult see töö näitab, et wanamees ja poeg oleks siis ühisel tööl edasi wiina wõinud põletada. Wiimaks leiab mees seda, et see ei ole küllalt otstarbekohane palwe ja palub päris armu. Pärnu-Wiljandi rahukogu on arwanud, nii kui aktist näha, et wanamees ei ole mitte wiina põletanud, waid et tema on teise süü enese peale wõtnud. Ma usun sedasama ja ma näitan, mispärast seda tahetakse nii üles wõtta. Poeg on talurentnik ja pojalt on tarwilik inwentaar kõik olemas ja selle kohta lausub üks ajutise walitsuse määruse paragrahw wiinapõletamise ja wiinakauplemise kohta, nimelt, § 2. punkt a, et salawiinapõletajaid karistatakse kolmest kunni wiie aastani seltskondliku

tööga. Peale selle wõetakse weel tasuta ära wiinapõletamise abinõud, nende päralt olew liikumata ja liikuw warandus ja wiljatagawara. Ma olen kindel selle peale, kui seda tähele panna, et ei saa mitte majas wiina põletada üks inimene nii, et teised seda ei näe, see on ikka perekonna ühine asi. Waatame õige lihtsalt seda asja. Kui teie külasse lähete ja tahate salawiinapõletajaid ülesse leida, ja kui teie tunnete külas kuskil haput praaga haisu, siis teate kohe, et seal on wiinawabrik. Ükski perekonnaliige ei wõi öelda, kui ühes toas wiina tehakse, et tema midagi sellest ei tea. Siin peab selle peale teisest seisukohast waatama, nimelt, poeg on teatawa waranduse omanik ja kui poja peale oleks süü langenud, siis oleks poja warandus ära konfiskeeritud; aga et seda ei tohiks sündida, siis otsitakse seesugused wanad wiletsad ja wäetid ülesse ja öeldakse, et waadake, see on see põletaja. On weel niisuguseid juhtumisi, et kus wanu inimesi ei ole, siis öeldakse jällegi, see wäikene Jüssikene wõi Annikene on see wiinapõletaja. Hariulikult selle käest ei ole ka midagi wõtta. Seda tehakse seal, kus wäiksemaid lapsi perekonnas on. Ma arwan, et seal perekonnas mitte wäikseid lapsi ei ole, ja siis lükati süü selle wanamehe peale, ja see on kõik sellepärast, et kuidagi wiisi sellest asjast kõrwale saada. Pealegi on weel poeg nõus olnud, et ta maksab 10.000 marka trahwi ära sellepärast, et ta ei wõi mitte näha, kui isa peab wangis olema ja karistust kandma. Wäga õige. Poeg teeb wiina edasi, siis ta wõib mõne päewaga seda 10.000 marka ära tasuda, kui praegust wiina hinda arwesse wõtta.

Nüüd üks asi on weel: aktist on näha, et isa on wastutusele wõetud, kuna selles samas seaduses § 2. punkt b lausub nii, et ruumide omanikku, kus wiina põletatakse, ka karistatakse. Aktist ei ole aga näha, et poja kohta midagi oleks öeldud, et nad oleksid ka ühiselt wastutusele wõetud, tähendab, see poeg, kes walmis isa eest trahwi maksuma, on selle seaduse alt välja libisenud. Waadatagu wiinapõletamise peale kuidas tahes, üks asi on aga kindel, et meil on alles uus seadus ja see weel wananenud ei ole; peale selle on Wabariigi Walitsuse poolt seaduseelnõu Asutawale Kogule ära antud, kus salawiinapõletamise kohta õieti suured trahwid on ette nähtud, millest arwata wõib, et meie Wabariigi Walitsus ei leia ka wõimalikuks wähemaid trahwisiid mitte

määrata, kui selles seaduses on ette nähtud, mille järele on sellele wanamehele trahw peale pandud. Kui nüüd Asutaw Kogu annab armu salawiinapõletajatele, siis on sel ka teataw tagajärg. Kui salawiinawabrikuid üles tuleb otsida, siis tuleb sellega palju wõidelda, sest kes maal elab, see teab, et see suurte raskustega seotud on, sest seltskond ei waata weel mitte salawiinapõletajate peale, kui kurjategijate peale, waid seda tahetakse teatawal wiisil salaja hoida ja ametiwõimudele mitte teatada. Kui nüüd Asutaw Kogu annab armu wõi kergitab karistust salawiinategijale, siis näitab ta sellega, et tema salawiinapõletamise peale ükskõikselt waatab. Mina aga arwan, et Asutaw Kogu seda ei wõiks mitte teha. Kui muudel kordadel on armu antud, siis olid seal ka kaaluwad põhjused, mis ette toodi, aga käesolewal juhtumisel ei ole seda. Peale selle on weel asi nii, et kui nüüd Asutaw Kogu annab armu wiinapõletajatele, siis ütlevad maapolitsei ja teised ametnikud, et mis nad nii palju waewa näewad, enestele suurt tööd kaela wõtawad, endile waenlasi soetawad — parem nad ei lähegi wiinawabrikuid otsima. Seda kõike arwesse wõttes leian mina, et sellele inimesele ei tuleks armu anda, waid et tema armuandmise palwe tuleks tähele panemata jätta. Sellepärast teen ma selle ettepaneku, et Asutaw Kogu otsustaks Tõnis Hansu p. Eichfeldt'i palwet temale armuandmise asjus tähele panemata jätta.

M. Martna (sd.): Ma pean kahjuks oma fraktsiooni seltsimehele wastu rääkima. Pean tunnistama, et seltsimees Nurk siin mitte fraktsiooni nimel ei rääkinud, niisama wähe ka sotsialistlikust seisukohast wälja minnes. Fraktsiooni seltsimees Nurk läheb sellest seisukohast wälja, et kuritegu on sündinud ja et keegi selle eest peab trahwitud saama. Ei ole küll mitte õige kurjategija jälgile jõutud saada, isa on ette poetunud ja wõtab poja süü oma peale. Aga ometi on keegi, kelle peale süü kõneleja arwates langeb. Kui meie sellele seisukohale jääksime, siis tuleks nii wälja, et — poeg saagu karistada oma wana isa kaudu. See on aga otse wõimatu. Meie ei tohi wanamehe palwet tähele panemata jätta. Mina emast seisukohast olen teisel arwamisel ja toetan siin selle wanamehe palwet, nimelt, et komisjoni ettepanek wastu saaks kergendatud. Mina ei wõi öelda, et mina salawiinapõletamise poolt olen, wõi

et minu teised fraktsiooni seltsimehed seda on. Aga kui asjalugu kord juba nii on, et õige süüdlane kättesaamata jäi, siis meie ei wõi wanameest mitte sellepärast karistuse alla jätta. Kuna aga isegi kohus sellel arwamisel on, et siin kergendust anda wõib, nagu ka meie palwete läbiwaatamise komisjon, kes kogu asjaga hästi tutwuneda wõis, on arwatawasti küpse läbikaalumise teel tõesti õigele seisukohale jõudnud, ja mina omalt poolt paneksin ka ette komisjoni ettepanek wastu wõtta.

W. Ernits (sd.): Salawiinapõletamise wastu wõitluses on tarwis järjekindlust, kuid mitte üleliigset waljust. Erakorral wõiksin ma ka karistuse wähenemise poolt olla, kui täiesti kindel selle kohta olla, mida siin protokollides ette toodi, et see wanamees tõesti nii naiwne on. Oleksin selle poolt, et teda tingimisi karistusest wabastada, ja teengi sellekohase ettepaneku. Mina leian, et waljust mitte alati tarwis ei ole, saab läbi ka ilma selleta.

H. Nurk (sd.): Seltsimees Martna tähendas wäga õieti, et mina ei rääkinud mitte partei nimel ja tema tähendas ka, et mina ei rääkinud mitte sotsiaaldemokraatia nimel. Selle peale on minul teataw seisukoht küll olemas; ma näeksin heameelega seda, et meie riigikord peaks nõnda wälja kujunema, et armuandmisi koguni wähe ette tuleks, see tähendab, seadused peawad nõnda õiglased ja karistused nõnda wäikesed olema, et üldse ei pruugiks armu paluda. Eriti ma näitaksin aga, et walitsus on uue seaduseelnõu ette pannud, kus nõnda kõrged karistused sees on ja mida kaitsta tuleb. Kuid ma ei saa mitte sugugi aru, et mina sellepärast sotsiaaldemokraat ei ole, et mina armuandmise wastu olen. Kui nüüd öeldakse, et sotsialistlikud parteid igasuguse armuandmise poolt peawad olema, siis ei ole tarwis niisuguseid waljuid seadusi wälja anda. Mina olen igatahes selle wastu, et palujale armu antakse ja Asutaw Kogu peaks täna näitama, et ta salawiinapõletajatele armu ei anna.

O. Strandman (töer.): Fraktsiooni sisemised tülid on wäga põhimõttelise juriidilise küsimuse päewakorradele toonud. Ma pean tähendama, et sotsiaaldemokraatide seisukohast wälja minnes ja niisama hästi juriidilisest, ei wõi ühtest teisest teisest pähe trahwida ja karistust määrata. Kes on kuriteo korda saatnud,

kas tema isa wõi tema ema ja isegi tema sugulased, seal on algnõue igas seaduses niisugune, et nemad ei ole kohustatud oma sugulasi üles andma, kui need on kuriteo korda saanud. See on aksioom. Kui nüüd mingisugust kuritegu ei ole, nagu akl. Nurk tõendab ja komisjon on otsusele jõudnud, et inimene on süütult wastutusele wõetud, siis ei tohi trahwi sisse nõuda, kus kindel on, et poeg süüdlane wõib olla. Siis ei ole meie õigesti otsustanud. Süüta inimene peab wabasatama, ja kui niisugune arwamine komisjonis on olnud, siis tuleb komisjoni ettepanek vastu wõtta. Pean ütleva, et juriidilisest seisukohast wälja minnes kahte arwamist ei wõi olla. Ainult on tarwis kindlaks teha, kas see kõik selge ja kindel on. Kuidas siin asjalugu on, seda mina õieti otsustada ei saa, sellepärast et sellekohases aktis andmed puuduvad.

Juhataja A. Rei: Sõna on rahwasaadik Olesk'il.

L. Olesk (töer.): Kõiki neid küsimusi, mis härra Nurk siin ette tõi, on wõimatu kindlaks teha, sest süüdistuse akt ei ole mitte kohtu-uurija juurdluse põhjal kokku seatud, waid koha peal kordniku poolt tehtud protokollil põhjal. Need protokollid on puudulikud. Kuidas aktidest näha on, on protokoll kokku seatud läbiotsimise üle, mis toime pandud Wastsemõisa wallas, Tõnis Eichfeldt'i juures, kus üles leitud aparaat, mis wallawalitsuses alal hoitakse. Protokollil algusest on näha, et Eichfeldt'il oma korter on olnud. Ülekuulamisel seletab Eichfeldt, et ta wiina on haige jala tarwis ajanud. Peale selle on akti lõpust näha, et Tõnis Eichfeldt'il mingisugust liikumat ega liikumata warandust ei ole. Kohus ei ole ka esiteks leidnud, et tema just süüdlane oleks, kuna aga teist süüdlast ei ole ja ta süü täitsa oma peale on wõtnud, siis on ka tema arwanud, et armuandmise palwekirja sisse wõiks anda. Seda ei saa ka öelda, kumb neist kohapidaja on, ka mitte kumb neist rentnik, kumb ruumide omanik on. Seda ei ole sellest aktist mitte näha. Mispärast Hans Eichfeldt wälja on jäetud ja Tõnis Eichfeldt'i on karistatud, sellest ei tea ma midagi öelda. Mis aga Tõnis Eichfeldt'i juures leitud aparaatidesse puutub, mille peale härra Nurk siin tähendas, siis on need alles hoitud wallawalitsuses. Tõnis Eichfeldt'il liikumat ega liikumata warandust ei ole. Mida ei ole, seda ei saa ära wõtta. Et Tõnis Eich-

feldt selles salawiinapõletamises kaasteadja on olnud, see on selge, sest tema korterist on aparaat leitud. Teisest küljest, nagu akl. Nurk tähendas, on see uus seadus, millest meie rahwaesitus osa ei ole wõtnud, ei ajutine walitsus ega ka maapäew. Tema on wälja antud niisugusel silmapilgul, kus teatawasti väga teraw moment oli, kus kõige waljusega wiinapõletamise vastu pidi wõitlema. See on aga niisugusel kujul antud, et kohus, kui ta kergendawaid põhjusi leidnud, karistust kergendada ei saa, waid neisse piiridesse pidi jääma, mis määrus käsitab, sellepärast on tema Asutawale Kogule ettepannud karistust kergendada. Neid andmeid läbi waadates, leidis komisjon wõimaliku olewat selle otsusega ühineda.

J. Lattik (krst.): See armupaluja Eichfeldt on Wiljandimaalt pärit, ümberkaudne rahwas teab jutustada, et tema tõesti teiste süü on enda peale wõtnud. Ta on haiglane, wana inimene, ta kodus on wiina põletatud. Eichfeldt on aga ennast patuoinaks andnud, et wast kergema karistusega pääseda. Sellepärast on ta palwega Asutawa Kogu poole pööranud, talle armu anda. Ma arwan tingimata, et Asutawal Kogul ei tule seda keelata, tema käes on armuandmise wõim. Ka kaswatuslikult mõjuks väga hästi, kui wiimane wõimu tipp meie riigis palwetele vastu tuleb, kui süüdlased teawad, et nad siin armu leiawad. Kujutame ette, kui see wananimene on seekord selle rumaluse teinud, et ta teiste süü on enda peale wõtnud, ikka edasi karistust peab kandma. Teistel jääb see tunne, et Asutaw Kogu, kes lepitust ja armu wõib anda, tema süü raske on leidnud olewat. Mina olen täiesti selle karistuse poolt, mis komisjoni poolt ette on pandud, et tema karistus vähendatud saaks.

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja L. Olesk: Mina ettepanekutega ühineda ei saa.

Juhataja A. Rei: Et aruandja tehtud ettepanekutega ei ole ühinenud, siis tulewad ettepanekud lahus hääletamisele. Kõigepealt tuleb hääletamisele rahwasaadik Nurk'i ettepanek Tõnis Eichfeldt'i palwe tagasi lükata; teiseks ettepanek rahwasaadik Ernits'i poolt, Tõnis Hansu p. Eichfeldt'i tingimisi karistusest wabasatada. (Hääletatakse.) Nähtawana amusega on akl. Nurk'i ette-

panek tagasi lükatud. Nüüd tulewad järjekorras kaks ettepanekut, nagu nad sisse tulnud, paralleel-hääletamisele: esiteks rahvasaadik Ernits'i ettepanek, pärast komisjoni ettepanek. Härra Lattik ühineb komisjoni ettepanekuga. (Hääletatakse.) Komisjoni ettepanek on absoluutse enamusega vastu võetud. Sellega on see päewakorra-punkt lõpetatud. On ettepanek tehtud koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) 30 häälega 28 vastu on otsustatud koosolek lõpetada. Enne kui koosolek lõpetada, on Asutawa Kogu juhatusel terwerida terwitustelegramme ette kanda.

4. Terwitus-telegrammide ettekandmine. Sekretäär **H. Martna** (loeb): 1) Asutawa Kogu esimehele. Piiriwalwe walitsus ja piiriküti-pataljonid soowiwad Teile ja

Asutawale Kogule aastapäewa puhul südamest õnne. Saame kõik tegema, et piir saaks kindlasti sulatud ja kõik wäärnähitud, mis sealt poolt tulewad, kõrwaldatud. Polkownik Pinding. 2) Asutawale Kogule. Tallinn. Iseseiswuse aastapäewa pühaks kokku tulnud Maarja-Magdaleena kihelkonna rahwas terwitab Asutawat Kogu ja soowib temale head edu kodumaa korralduseks. 3) Wabariigi teisel aastapäewal soojemaid terwitusi kodumaale — õitsegu waba iseseisew Eesti lõpmata. Piip, Kopwille, Laredel, Sinisoff, Alise Juerwebon, Strandman, Puchk, Sapas, Laaman, Bekker, Kogermann, Sepp, Wirgo, Helz, Laaman, Reinfaldt, Holzst, Namsing, Nichtig, Oskar Tomberg, Johann Piigeret, Hilda Sinisoff, Gertrud Puchk. 4) Eesti Wabariigi Walitsusele, Asutawale Kogule, Eesti wabariigi kaitseliidu ülemale. Terwitame Teid Eesti 2 aastapäewal, soowides edu, õnne, kindlust oma ülesehitamise töös. Põltsamaa kaitseliit, Wiljandi kooliõpilaste pataljoni 4. rood, Põltsamaa alewiwalitsus, tuletõrjujad, seltsid, koolid ja kodanikud. 5) Tallinn, Asutawale Kogule, ära kirjad Wabariigi Walitsusele, sõjawägede ülem-

juhatajale kindral Laidoner'ile. Kuresaarlased, kokku kogudes wabariigi aastapäewa puhul pidulikule miitingule, terwitawad wabariigi seadusandlikku ja walitsuslikku asutust riigi teisel sünnipäewal ja awaldawad osawale ülemjuhatajale ning üliwaprale malewale kõige soojemat tänu, kelle ülisuurte teenete läbi riigi teist aastapäewa rahu tähe all wõime pühitseda. Kõigi piduliste nimel Welwelt. 6) Asutaw Kogu. Lehwigu kõrgel Eesti lipp, terwitame tänasel aastapäewal. Helsingi Eesti konsulaat. 7) Asutawa Kogu esimehele. Wabariigi rahwuslik juudi nõukogu ja selle koguduse nõukogu soowiwad õnne wabariigi aastapäewaks Teile isikus rahwaesitusele. Eestimaa juudid soowiwad jõudu ja edu ühiseks tööks rahwa hea käekäigu loomiseks. Liitugu ühte kõik rahwuslikud wähemused rahwuslike enamustega ühisel jõul, üldine eesmärk — isamaale ja kõigile tema kodanikkudele õitsew tulewik. 8) Asutawa Kogu juhatusel. Eesti wabariigi iseseiswuse wäljakuulutamise teist aastapäewa pidulikult pühitsedes terwitab Tallinna linnawolikogu Asutawat Kogu, temale edu soowides edaspidises riigi ülesehitamise töös. Tallinna linnawalitsus. 9) Asutaw Kogu. Kalewite kange sugu ehtige ilusaks Eesti kodu. Helsingi Eesti haridusselts. 10) Sionistide organisatsioon Eestis saadab Eesti rahwale südamliku õnnesoowi tema iseseiswuse teise aasta mälestuspäewa pühal ja soowib ühtlasi rutulikku ja täielikku edu selles suhtes, kui ka sisemistes kultuurilistes ülesannetes. Sionistid terwitawad soojalt waba Eesti lippu, mille peal nad loowad seaduse põhjal ülesehitatud wabaduse maale ja kõikidele tema pinnal elutsewatele rahwasatele. Sionistide organisatsioon Eestis. (K i i d u a w a l d u s.)

Juhataja **A. Rei**: Panen ette järgmise koosoleku aeg ära määrata. On ette pandud koosolek harilikul ajal pidada. (Hääletatakse.) Nähtawana enamusega on ettepanek vastu võetud.

Koosolek lõpeb kell 8 õhtul.

Algkirjale alla kirjutatud:

Asutawa Kogu esimees **A. Rei**.

Abiesimees **J. Seljamaa**.

Sekretäär **H. Martna**.